

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358570

УДК 355(47+477+438)(092)

Андрій РУККАС,
<https://orcid.org/0000-0003-2086-3463>
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії Центральної та Східної Європи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
rukkas@knu.ua

УКРАЇНСЬКИЙ СТАРШИНА В АРМІЯХ ТРЬОХ ДЕРЖАВ: ЖИТТЄВИЙ І ВІЙСЬКОВИЙ ШЛЯХ ПОЛКОВНИКА ЮРІЯ ОРДАНОВСЬКОГО (1887–1974)

У статті досліджено життєвий і військовий шлях полковника Армії УНР Юрія Івановича Ордановського як характерний приклад долі українського старшини першої половини XX ст. Розглянуто його службу в Російській імператорській армії, участь у Першій світовій війні, процес українізації військових частин у 1917 р., діяльність у складі Дієвої Армії УНР та повстанських формувань. Проаналізовано його службу в Війську Польському в міжвоєнний період, що відображає складність становища українських офіцерів у чужоземних збройних силах. Особливу увагу приділено еміграційному етапу життя, збереженню зв'язків із урядом УНР в екзилі та участі в житті української військової еміграції за кордоном. Доведено, що біографія Ю. Ордановського є важливим джерелом для вивчення історії українського старшинства та визвольних змагань.

Ключові слова: Юрій Ордановський, Армія УНР, кавалерія, українське старшинство, Військо Польське, українці-контрактні офіцери, українська військова еміграція.

Andrii RUKKAS,
<https://orcid.org/0000-0003-2086-3463>
PhD in History, Associate Professor
of the Department of Central and Eastern European History
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine)
rukkas@knu.ua

A UKRAINIAN OFFICER IN THE ARMIES OF THREE STATES: THE LIFE AND MILITARY CAREER OF COLONEL YURIY ORDANOVSKII (1887–1974)

The article explores the life and military career of Colonel of the Army of the Ukrainian People's Republic (UPR) Yuriy Ivanovych Ordanovskii as a representative example of the complex historical trajectory experienced by Ukrainian officers in the first half of the 20th century. The study focuses on the transformation of an imperial officer into a conscious participant in the Ukrainian national liberation movement, and traces the main stages of his service in different military formations and political contexts. Through the reconstruction of his biography, the article highlights broader historical processes that affected the Ukrainian officer corps during the period of revolution, war, and exile.

Particular attention is paid to Ordanovskii's early military education and service in the Imperial Russian Army, including his participation in the First World War, where he gained significant combat experience and received several decorations for bravery. The article analyzes the crucial turning point in his career during the revolutionary events of 1917, when he became actively involved in the Ukrainization of military units and joined the emerging national armed forces. His subsequent service in the Army of the UPR, participation in combat operations against

Bolshevik forces, and involvement in insurgent detachments are examined as key elements of his contribution to the struggle for Ukrainian independence.

The study also addresses his service in various cavalry and border units, his role in staff and command positions, and his participation in the campaigns of the UPR Army, including the difficult period of retreat, internment, and reorganization. Special emphasis is placed on his internment after the defeat of the UPR forces and his later integration into the Polish Army during the interwar period. This stage of his life illustrates the challenges faced by Ukrainian officers who entered foreign military services while preserving their national identity and loyalty to the idea of Ukrainian statehood. The article examines his professional duties, conflicts within the officer corps, and the moral and psychological difficulties he experienced while serving in the Polish armed forces.

The final part of the study considers Ordanovskii's experiences during the Second World War and his postwar emigration to Germany, Canada, and the United States. It emphasizes his continued connection with the UPR government in exile, his promotion in rank, and his participation in Ukrainian émigré military circles. These aspects of his biography demonstrate the continuity of the Ukrainian military tradition beyond the loss of statehood and the dispersal of the officer corps across different countries.

The article concludes that the biography of Yurii Ordanovskii provides valuable material for understanding the history of the UPR Army, the Ukrainian insurgent movement, and the broader phenomenon of military emigration. It illustrates the personal dimension of the national liberation struggle and contributes to the study of the social, psychological, and professional experiences of Ukrainian officers who served in various armies during a period of profound political upheaval. The research thus expands knowledge of the Ukrainian officer corps and highlights the importance of individual biographies for reconstructing the history of the Ukrainian struggle for independence.

Keywords: *Yurii Ordanovskii, Army of the Ukrainian People's Republic, cavalry, Ukrainian officer corps, Polish Army, Ukrainians-contracting officers, Ukrainian military emigration.*

Постановка наукової проблеми. Вивчення української військової історії першої половини ХХ ст. неможливе без ґрунтовного дослідження біографій представників старшинського (офіцерського) корпусу, доля яких була тісно пов'язана з драматичними подіями епохи революцій, воєн і вимушеної еміґрації. Значна частина українських старшин пройшла складний шлях служби в різних військових структурах – від Російської імператорської армії до Армії Української Народної Республіки (УНР), а після поразки визвольних змагань змушена була еміґрувати закордон.

Попри значне зростання інтересу до історії Армії УНР, біографії багатьох її старшин залишаються малодослідженими або відомими лише фрагментарно. Особливо це стосується тих військовиків, які поєднували службу в різних арміях і перебували на перетині кількох військово-політичних традицій. У зв'язку з цим постає наукова проблема реконструкції життєвого й військового шляху таких постатей, з'ясування їхнього місця в історії українських визвольних змагань та ролі у формуванні й збереженні української військової традиції в умовах бездержавності.

Особливий інтерес у цьому контексті становлять випадки переходу кадрових офіцерів царської армії до українського війська. Біографія Юрія Івановича Ордановського є показовою та водночас певною мірою унікальною, адже йдеться про кадрового офіцера російської кавалерії. Вихований в традиціях імперського офіцерського корпусу, у вирі революційних подій 1917 р. він свідомо перейшов на українську службу і взяв участь у формуванні збройних сил УНР. Слід враховувати, що офіцерський корпус російської кавалерії був досить «закритим» і кастовим професійним середовищем, оскільки значною мірою формувався з представників вищих верств суспільства та характеризувався особливо розвиненим почуттям корпоративної солідарності. Кавалерійські полки мали власні усталені історичні традиції, символіку, неформальні правила поведінки та міцні горизонтальні зв'язки між

офіцерами, що формували специфічну «полкову спільноту», «полкову родину». У таких умовах служба в кавалерії сприяла виробленню сильного корпоративного духу та відчуття належності до окремого, елітарного військового стану. Саме тому перехід кадрового офіцера-кавалериста з російської до української армії вимагав не лише політичного вибору, але й подолання глибоко вкорінених професійних, соціальних і культурних практик.

Не менш важливим і водночас малодослідженим є подальший етап життєвого шляху таких військовиків, зокрема, їхня служба у збройних силах інших держав після поразки визвольних змагань. Тут досвід Юрія Ордановського є особливо показовим, оскільки він належав до відносно невеликої групи українських старшин, які в міжвоєнний період були прийняті на контрактну службу до Війська Польського. Це явище мало специфічний характер. Українські старшини були у польській армії не заробітчанами-найманцями. Вони залишались свідомими представники військової еміграції, які зберігали зв'язки з Державним центром УНР в екзилі та розглядали свою службу як своєрідну форму підготовки до можливого відновлення українських збройних сил у майбутньому. Таким чином, досвід контрактної служби українських старшин у Війську Польському становить унікальне явище в історії української військової еміграції. Він поєднував професійну службу в армії іншої держави із збереженням власної національно-політичної ідентичності. Дослідження життєвого й військового шляху Юрія Ордановського дозволяє глибше зрозуміти як особливості цієї форми служби, так і ширші процеси адаптації українського офіцерства в умовах бездержавності.

Метою дослідження є комплексний аналіз військової та громадської діяльності майора Юрія Ордановського в контексті українських визвольних змагань і подальшої еміграційної історії українського офіцерства, з'ясування його ролі у формуванні та функціонуванні військових структур УНР, а також висвітлення особливостей служби українських старшин у складі польських збройних сил.

Аналіз досліджень. Постаті Юрія Ордановського досі не присвячено окремих наукових досліджень чи спеціальних біографічних розвідок. Наявні відомості про нього обмежуються кількома лаконічними довідками в енциклопедичних та біографічних словниках, де подано лише загальні відомості про його військову службу (Тинченко, 2007; Давидюк, 2023).

Наукова новизна роботи полягає у систематизації та узагальненні маловідомих біографічних матеріалів про Юрія Ордановського, введенні до наукового обігу фактів його службової діяльності в Армії УНР та Війську Польському, а також у спробі комплексного розгляду його життєвого шляху як типового й водночас унікального прикладу трансформації українського старшинського середовища в умовах втрати державності та перебування в еміграції. Дослідження також дозволяє поглибити розуміння морально-психологічних і соціальних аспектів служби українських військовиків у чужоземних арміях, що становить важливий напрям сучасної воєнно-історичної науки.

Виклад основного матеріалу. Майбутній полковник Армії УНР Юрій (Георгій) Ордановський народився 10 (22) листопада 1887 р. в селі Римарівка Гадяцького повіту на Полтавщині (нині – у складі Краснолуцької сільської громади Миргородського району Полтавської області) (ЦДАВО. Ф. 5235. Оп. 1. Спр. 1596. Арк. 136). Походив він із родини, де військова служба й церковна традиція тісно переплелися між собою.

Його батько, Іван Євграфович Ордановський (1854–1904)¹, був поручиком 24-го піхотного Симбірського полку, дислокованого в Ломжинській губернії. Мати – Калерія Ярославівна Ордановська (1870–1951), у дівочтві фон Йорк (AA ITS, Postwar Card File, docID 68475836), – донька батальйонного командира того самого полку. Попри значну різницю у віці подружжя (16 років), подібні шлюби офіцерів зі значно молодшими доньками своїх колег були доволі поширеним явищем у замкненому, фактично кастовому середовищі кадрового офіцерства, особливо в полках, розташованих на території Царства Польського. З об'єктивних причин абсолютна більшість офіцерів цих частин належала до православного віросповідання. Знайти дружину поза межами військового середовища їм було непросто: місцеві польки, пам'ятаючи придушення національного повстання 1863–1864 рр., зазвичай уникали близьких стосунків із російськими офіцерами, а православних незаміжніх жінок у краї було небагато. Тому офіцери або привозили наречених із рідних місць, або одружувалися з доньками товаришів по службі, які змалку були при звичаєні до армійського укладу життя.

Кілька слів варто сказати і про дідів Юрія Ордановського. По батьківській лінії ним був Євграф Іванович Ордановський – випускник Полтавської духовної семінарії, настоятель Свято-Покровської церкви в селі Римарівка. Він був одружений із Варварою Іванівною Якубенковою, донькою губерньського секретаря (ДАСО. Ф. 960. Оп. 3. Спр. 603. Арк. 792). По материнській лінії – Ярослав Дмитрович фон Йорк (1838 – після 1907), православний, нащадок обрусілого німецького роду, кадровий офіцер російської армії. Він довгий час служив у 24-му піхотному Симбірському полку, коли у 1889 р., отримавши звання полковника, став командиром 54-го резервного піхотного (кадрового) батальйону (Список полковникам, 1889: 744). Наступного року, «за родинними обставинами», вийшов у відставку в чині генерал-майора й оселився у своєму маєтку в Радомишльському повіті Київської губернії².

Родина Ордановських була багатодітною. Після народження первістка Юрія в подружжя Івана Євграфовича та Калерії Ярославівни з'явилося ще щонайменше п'ятеро дітей: сини Костянтин (1897), Микола (рік народження потребує уточнення)³, Анатолій (1904) та доньки Зінаїда (1890) і Ніна (1900). Утримувати таку велику сім'ю на скромне обер-офіцерське жалування було непросто. Тож, прагнучи стабільнішого матеріального становища, Іван

¹ Народився 10 листопада, тобто в один день зі своїм сином Юрієм.

² У Радомишлі до нашого часу збереглась садиба, збудована генералом фон Йорком. Сьогодні у ній розміщується дитячий дошкільний заклад.

³ У 1920 р. – юнак 4-го кінного імені кошового отамана Івана Сірка полку Армії УНР.

Ордановський вирішив частково змінити сферу діяльності. Формально залишаючись армійським піхотним офіцером, він перевівся на службу до Варшавської виконавчої поліції, де обійняв посаду помічника пристава спершу 5-ї Повонзковської (Варшава, 1896: 146), а згодом 6-ї Товарної дільниці (Варшава, 1903: 87). У 1901 р. за вислугою років він отримав чергове підвищення – до чину штабс-капітана. Разом із ним до столиці Царства Польського переїхала й уся родина. Саме у Варшаві старший син Юрій, вирішивши продовжити військову традицію, вступив до нещодавно відкритого тут Суворовського кадетського корпусу.

Втім, нову службу батька навряд чи можна було назвати спокійною. Окрім звичних поліцейських обов'язків – підтримання громадського порядку та боротьби зі злочинністю – доводилося постійно протистояти польському революційному підпіллю. На початку ХХ ст. воно швидко набирало сили, ставало дедалі активнішим і краще організованим, перетворюючись на серйозну загрозу для російської влади в краї. Розв'язка виявилася трагічною. 27 квітня 1904 року помічник пристава, штабс-капітан Іван Ордановський, брав участь в облаві на нелегальну друкарню польських соціал-демократів, яку випадково вдалося викрити. Її організатор, відомий революціонер Марцін Каспжак⁴, чинив відчайдушний збройний опір. Чотирьох російських правоохоронців, що увірвались до помешкання, він застрелив прямо на місці. Серед вбитих був і Іван Ордановський. Лише з великими труднощами нападника таки вдалося схопити. Згодом за вироком суду його стратили на схилах Варшавської цитаделі (Телеграмма, 1905: 5). Тіло ж загиблого штабс-капітана Ордановського перевезли до рідної Римарівки на Полтавщині, де поховали на парафіяльному цвинтарі (ДАПО. Ф. 1011. Оп. 6. Спр. 793. Арк. 43).

Трагічна загибель батька безумовно вплинула на Юрія Ордановського, ще більше зміцнивши його намір стати офіцером. У 1908 р. після закінчення навчання в Суворовському кадетському корпусі (3-й випуск) він поступив на військово-училищні курси Тверського юнкерського кавалерійського училища. Вчився він добре й закінчив училище за 1-м розрядом, продемонструвавши хорошу успішність і високу дисципліну. Випуск за 1-м розрядом дав можливість вибору місця подальшої служби та пришвидшене отримання наступного чина. 6 серпня 1910 р. височайшим наказом Юрій Ордановський здобув перший офіцерський чин корнета (зі старшинством з 6 серпня 1909 р.) й дістав призначення до 12-го уланського Білгородського полку, що квартирував у м. Проскурів на Поділлі (нині – м. Хмельницький) (ЦДАВО. Ф. 2292. Оп. 2. Спр. 35. Арк. 39).

В полку новоспечений корнет спершу був призначений на посаду молодшого офіцера в 3-й ескадрон, потім став помічником начальника полкової унтер-офіцерської школи. У січні-лютому 1912 р. для вивчення кінно-саперної справи його відрядили на стажування до 5-го саперного батальйону. Протягом

⁴ Марцін Каспжак посідає важливе місце у польському пантеоні загиблих борців за незалежність країни (особливо в часи так званої Народної Польщі, коли офіційна пропаганда представляла його як одного з перших діячів комуністичного руху). У Варшаві Марціну Каспшаку присвячено пам'ятник; ще один пам'ятний знак стоїть на місці будинку, де містилась підпільна типографія. Його ім'ям також названо вулицю і школу.

квітня-жовтня того ж року Юрій Ордановський проходив підготовку у Київській гімнастично-фехтувальній школі. 10 вересня 1913 р. височайшим наказом отримав наступний чин поручика. Початок Першої світової війни Юрій Ордановський зустрів на посаді молодшого офіцера кінно-кулеметної команди 12-ї кавалерійської дивізії (САВ. І.380.2.193: 47).

Під час війни командував полковою кінно-кулеметною командою, а з грудня 1917 р. – 1-м ескадроном. За хоробрість і героїзм був нагороджений шістьма бойовими орденами та Георгіївським хрестом 4-го ступеня з лавровою гілкою (яким солдати відзначали своїх найбільш заслужених офіцерів). Крім того був двічі підвищений в чинах (в штабс-ротмістра і ротмістра) (ЦДАВО. Ф. 2292. Оп. 2. Спр. 35. Арк. 39).

Ротмістр Юрій Ордановський брав активну участь в українізації свого 12-го уланського Білгородського полку, який з літа 1917 р. знаходився у м. Ананьїв на Херсонщині. На початку листопада 1917 р. його було обрано делегатом від частини на III Всеукраїнський військовий з'їзд.

21 грудня 1917 р. наказом Українського Генерального штабу 12-й уланський полк став іменуватись 7-м кінно-козачим імені гетьмана Богдана Хмельницького полком. У ньому Юрій Ордановський командував 1-ю сотнею, воював проти більшовиків на Херсонщині. Проте у березні 1918 р. звільнився зі служби й повернувся до своєї родини, що мешкала тоді в Радомишлі на Київщині (ймовірно у садибі діда, генерала фон Йорка).

Під час антигетьманського повстання у листопаді 1918 р. Юрій Ордановський добровільно поступив вступив до партизанського загону отамана Дмитра Соколовського, де командував сотнею та був начальником штабу. 25 січня 1919 р. призначений командиром прикордонного загону Азовської бригади Окремого Корпусу кордонної охорони, але до місця служби виїхати не зміг, оскільки район дислокації бригади був зайнятий більшовиками. В зв'язку з цим Юрій Ордановський на короткий час повернувся до загону отамана Соколовського (ЦДАВО. Ф. 2292. Оп. 2. Спр.35. Арк. 39).

Вже наприкінці лютого 1919 р. Юрій Ордановський вступив до 2-го технічно-залізничного полку, у складі якого брав участь в обороні Житомира від більшовиків. В полку він побув недовго, бо 29 березня знову перейшов до повстанців. Спочатку служив у отамана Соколовського, але невдовзі перейшов до отамана Юліана Мордалевича, у якого так само був начальником штабу. Наприкінці літа 1919 р. в складі загону отамана Мордалевича брав участь у наступі українських військ на Київ. Після відступу з української столиці прибув до Кам'янця-Подільського. 20 жовтня 1919 р. сотника Ордановського відправили до Проскурова з призначенням командиром прикордонного загону в Подільській бригаді Окремого Корпусу кордонної охорони. На новій посаді довго служити не довелося. Проскурів невдовзі зайняли денікінці, а бригада просто розбіглась й припинила своє існування (ЦДАВО. Ф. 2292. Оп. 2. Спр. 35. Арк. 39).

Юрію Ордановському вдалось уникнути білогвардійського полону й дістатись з Проскурова на Херсонщину, де з грудня 1919 р. він брав активну участь у підготовці збройного повстання проти окупантів як «білих», так і

«червоних». Спершу поступив до партизанського загону сотника Олександра Ашинова, з березня 1920 р. – отамана Йосипа Пшоника. У квітні місяці брав участь у здобутті Ананьїва, де разом з повстанцями приєднався до Дієвої армії УНР, що поверталась тоді після Першого Зимового походу. 27 квітня 1920 р. сотник Ордановський був офіційно прилучений до штабу армії. Пізніше, на інтернуванні у 1921 р., за участь у заключному етапі походу був нагороджений «Залізним хрестом» (№ 1140) (ЦДАВО. Ф. 5235. Оп. 1. Спр. 1596. Арк. 136).

Після завершення Першого Зимового походу сотника Ордановського відкликали з Дієвої армії до Військового міністерства УНР. Як кадровому кавалеристу йому доручили надзвичайно важливу справу – підготовку кінського поповнення для війська. 20 травня 1920 р. він отримав призначення на посаду командира запасного полку при Ремонтній управі Головної управи постачання військового відомства УНР. До кола його обов'язків входили закупівля молодих коней, їх сортування за мастями, тренування до майбутньої служби у війську, а також утримання й догляд за хворими чи втомленими тваринами з метою їх відновлення і повернення до строю.

Однак через несприятливі зміни на фронті повноцінно розгорнути роботу не вдалося. Армія УНР відступала. Нагальна потреба в існуванні запасного полку відпала, натомість фронт потребував хороброго і досвідченого старшини-кіннотника. 22 липня 1920 р. сотник Ордановський був переведений до нещодавно створеної Окремої Кінної дивізії, діставши призначення на посаду булавного старшини для доручень при командирові дивізії – полковнику Івану Омеляновичу-Павленку, молодшому братові командувача Дієвої армії. З 5 серпня по 6 вересня сотник Ордановський виконував обов'язки начальника штабу дивізії, а згодом обійняв посаду начальника управління тилу дивізії.

Наприкінці листопада 1920 р., після поразки Армії УНР, Юрій Ордановський відступив на західний берег річки Збруч, де разом з особовим складом Окремої кінної дивізії був інтернований польською владою. Перебував у таборах в мм. Пикуличі та Вадовиці. Під час інтернування, 11 березня 1921 р. його призначили командиром запасного полку Окремої кінної дивізії, а 29 квітня того ж року – тимчасово виконувачем обов'язки командира 2-ї бригади цього ж з'єднання (замість сотника Миколи Любимця) (ЦДАВО. Ф. 3170. Оп. 1. Спр. 16. Арк. 35). 30 червня наказом Війську УНР за тривалу й самовіддану службу в українській армії Юрій Ордановського підвищили до рангу підполковника (ЦДАВО. Ф. 1075. Оп. 2. Спр. 467. Арк. 47).

Очоливши 2-гу кінну бригаду, Юрій Ордановський одночасно посів місце її попереднього командира, сотника Любимця, у складі Дивізійної гонорової ради, а невдовзі був обраний її головою. Саме ця обставина згодом спричинила серйозний конфлікт.

5 липня Ордановський повідомив секретаря Ради про складання з себе обов'язків голови, пояснивши цей крок так: «...по причині, відомій кому слід про це знати, доки не зніму з себе плями» (ЦДАВО. Ф. 2433. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 6). Після цього він не з'явився на чергове засідання Ради й не повідомив начальство про намір вийти зі складу її членів. Унаслідок цього командир дивізії відсторонив підполковника Ордановського від командування бригадою,

розцінивши його вчинок як злочинне невиконання наказу (ЦДАВО. Ф. 2433. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 7). Як наслідок проти Ордановського було відкрито кримінальне провадження.

У ході слідства з'ясувалися справжні причини його демаршу. Під час недавніх заворушень вояків 1-ї Запорізької та Окремої кінної дивізій у таборі в місті Вадовиці в травні 1921 р. (спрямованих на усунення від влади Симона Петлюри) Ордановський відкрито виступив із критикою дій заколотників, зокрема й свого командира дивізії Івана Омеляновича-Павленка. Унаслідок цього частина старшин почала поширювати про нього ганебні чутки, нібито за часів Гетьманату він служив у каральному відділі та знущався над селянами. Водночас рапорти аналогічного змісту до слідчої комісії, яка розслідувала заворушення, подали командир дивізії та командувач армії, брати Іван та Михайло Омеляновичі-Павленки. Скривджений Ордановський, вважаючи, що таким чином заплямовано його честь старшини, зажадав відкриття окремого слідства.

Пояснюючи свій крок у Дивізійній гоноровій раді, він зазначав: «...переконаний у тому, що справа Гонорової ради торкається найінтимніших сторін життя старшини, а тому члени Ради, а особливо її голова, повинні бути чистими навіть від найменших підозрінь; я вважав неможливим з етичного боку, доки остаточно не завершиться слідство... виконувати обов'язки голови Ради» (ЦДАВО. Ф. 2433. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 12). Водночас він наголошував, що не відмовлявся від членства в Раді, а лише просив про тимчасову заміну на період слідства. Після отримання пояснень і допиту інших членів Ради військовий слідчий не виявив складу злочину, й справу було припинено. Невдовзі Ордановського виправдали й у справі щодо поширення проти нього наклепів.

Таким чином, він повністю відновив свою честь старшини. Однак конфлікт із командиром дивізії змусив його залишити лави Окремої кінної дивізії. 17 серпня 1921 р. підполковника Ордановського відрядили до Спільної юнацької школи в таборі міста Каліш, де він обійняв посаду лектора та інструктора з верхової їзди (ЦДАВО. Ф. 2292. Оп. 2. Арк. 35. Арк. 39).

Після звільнення з табору для інтернованих у 1923 р. підполковник Ордановський разом з іншими старшинами Спільної юнацької школи виїхав на Волинь, де влаштувався вагарем на Бабіно-Томахівській цукроварні поблизу Рівного. Робота була важкою, адже щодня йому доводилось працювати з ранку до вечора по 13–14 годин. Крім того, він деякий час був помічником голови місцевої трудової української колонії генерала Євгена Білецького (Давидюк, 2021: 11). Також він очолював гурток українських старшин, котрі заочно займались фаховою самоосвітою, тримаючи постійний контакт з міністром військових справ УНР в екзилі. За наказом останнього підполковник Ордановський перекладав польські військові статuti, зокрема «Статуту кавалерії» (САВ. І.380.2.28: б/н, лист від 16.1.1928).

Після чотирьох років важкої праці на цукроварні Юрій Ордановський, завдяки старанням керівництва Державного Центру УНР поступив на службу до Війська Польського як контрактний офіцер. Вперше питання про можливість

служби для українських емігрантів було порушене наприкінці серпня 1926 р. у меморандумі, що його президент УНР Андрій Лівичський та військовий міністр генерал Володимир Сальський направили військовому міністру Польщі й фактичному керівникові країни маршалу Юзефу Пілсудському. У документі висловлювалося прохання прийняти до Війська Польського, принаймні, сто українських старшин, направивши їх до різноманітних військових навчальних закладів, підготовчих курсів, армійських частин та підрозділів (Milulicz, 1971: 106). У планах української влади навчання у польських закладах та служба в армії Речі Посполитої становила важливий етап підготовки кадрів для майбутнього відродження армії УНР. Внаслідок взаємних консультацій було встановлено, що українські старшини служитимуть на підставі індивідуальних контрактів, які будуть укладатися із польським військовим міністерством.

У кожному такому контракті визначались: військове звання офіцера у польській армії; умови його служби та оплати; терміни та види відпусток; матеріальне забезпечення контрактного офіцера в разі хвороби; матеріальне забезпечення родини на випадок смерті контрактного офіцера, що сталася під час військової служби; право на позику у розмірі двох окладів на обмундирування та спорядження; умови розриву підписаного контракту. Фактично, контрактні офіцери користувалися тими ж правами та виконували ті ж самі обов'язки, що й кадрові офіцери Війська Польського. Проте, були певні винятки. Так, військовослужбовці цієї категорії позбавлялися пенсійного забезпечення за вислугою років. Їх підвищення в званні могло наступити лише внаслідок укладання нового контракту. Набір кандидатів до служби у польській армії проводила спеціальна комісія, до складу якої входили президент УНР в екзилі Андрій Лівичський, військовий міністр еміграційного уряду генерал Володимир Сальський, а також генерали Павло Шандрук, Віктор Куц, Марко Безручко та Всеволод Змієнко (Shandruk, 1959: 146).

Спершу за планами українських військових лідерів у відродженій в майбутньому Армії УНР Юрію Одрановському передбачалось доручити організацію Кінної юнацької школи. Пізніше було вирішено використати його на іншій посаді – начальника штабу кінної бригади (дивізії).

Процес зарахування на контрактну службу Юрія Одрановського розпочався приблизно у грудні 1927 р. Після тривалого узгодження його кандидатури з різними інстанціями, 9 липня 1928 р. президент Польщі професор Ігнаці Мосьцицький дав відповідний дозвіл. Спираючись на цей дозвіл, польське Військове міністерство 20 липня того ж року уклало з Юрієм Одрановським контракт, присвоївши йому звання майора в офіцерському корпусі кавалерії.

Ставши польським офіцером, Юрій Одрановський дістав призначення до 3-го полку Мазовецьких шволежерів у м. Сувалки. У листі до генерала Володимира Сальського від 19 вересня 1928 р. він доповідав про свої перші враження від нової служби. «Перші часи, яких 2–3 тижні постою полку під Білостоком (на полігоні під час літніх маневрів – прим. А.Р.), почував себе надзвичай тяжко, хоч розумів, що це цілком нормально. Ця ніяковість положення виникла з тої причини, що довший час не було жодних паперів з

Варшави, крім паперу з 2-го відділу (Головного Штабу – прим. А.Р.), з яким я і прибув в полк, що впливало уємно на офіцерів. Не було навіть того примірника контракту, який було обіцяно видати нам на руки ще в Варшаві і командир полку (полковник Стефан Ханка-Кулеша – прим. А.Р.) не міг зорієнтуватись, не міг прийняти якихось офіційних кроків для полегшення мого положення – хоч неоднократно просив мене зрозуміти, що він всією душею хоче допомогти і по приході яких-небудь документів з Варшави, які більш освітять, на яких умовах і підставах я прийнятий до полку – все направить і я буду прийнятий в їх сім'ю як свій. І тільки завдяки приходу мого примірника контракту, який я і передав командирі полку, і особистої поїздки командира до Варшави – одразу з'ясували моє положення. Зараз же було видано наказ, були видані гроші авансом і т. ін. Перших 3 тижні ходив в цивільному, що також впливало як на мене, так і оточуючих прикро... За час рухомих маневрів з під Білостока аж під Варшаву до м. Рожани, де мусив бути п. президент Речі Посполитої Польської, але по якимсь причинам не був – отримав надзвичай багато цінного і так потрібного нашій молодій армії в майбутньому – бо теорія, з якою я.. мав можливість ознайомитись, була суха і не завжди зрозуміла. В час цих маневрів перебував не тільки в окремих роз'їздах, розвідочних сотнях, похідній заставі, авангарді, головних силах і т. ін., но і під час розгортання і бою не тільки малих відділів, но і більших мас війська. За цей час міг наглядно порівняти старі способи зі сучасними, бачучи зміни, які повстали з часів світової війни – всі ці зміни і нововведення, про які зачастую і не знав. З часом повернення полку з під Варшави до місця постою вже походним маршем – відбувались в містах і містечках товариські вечірки, де як звичайно люди близько сходяться і тут передавалися свої переживання, враження, старі спогади і т.д. За цей час я і став своїм чоловіком і шефом 1-го ескадрону – як мене охрестили. Багато допомогло зближенню з полком і те, що в полку із кількох офіцерів російської кавалерії – один із них майор, квартирмейстер полку (Казимир Плісовський – прим. А.Р.) одної зі мною дивізії, який пам'ятає мене ще з Румунії, в окопах з люлькою в зубах⁵. Брат же його (Константи Плісовський – прим. А.Р.) – мій добрий приятель – зараз командир бригади з бувшого Охтирського гусарського полку. Ці офіцери з моєї кавалерійської школи, які закінчили значно пізніше мене. Командир полку також під час однієї вечірки в Ломжі пив за здоров'я нашої армії – говорив, що він знає нашу боротьбу як легіоніст і вірить, що Україна мусить бути і буде» (САW. I.380.2.193: 52–53). У 3-у полку шволежерів майор Юрій Ордановський був призначений керівником виїздки молодих коней ремонту.

Зі свого боку польське начальство теж позитивно відгукувалось про майора Ордановського. За словами командира полку за перші кілька місяців він «продемонстрував велику відданість як своїй службі, так і державі... Дуже старанний, відповідальний та сумлінний у виконанні своїх обов'язків. Його поведінка як на службі, так і поза нею є зразковою. Дуже розумний. Робить значний прогрес у військовій підготовці, виявляє інтерес до військової справи та знайомиться зі статутами» (САW. I.303.4.2476: 588).

⁵ Казимир Плісовський служив у 12-му гусарському Охтирському полку.

З 15 жовтня 1929 р. до 1 червня 1930 р. майор Ордановський перебував на курсах для командирів ескадронів, що були організовані при Центрі кавалерійського вишколу у м. Грудзйондз. Однак, внаслідок слабкого здоров'я та поважного віку навчання давалось йому досить важко. Про це він доповідав генералу Володимиру Сальському. «Стан здоров'я, котре в останні дні до того погіршало, що як не кріпився, як не говорила в мені упертість, висилком волі і нервів стримувався – чую, що і волю хутко поконує підкошене здоров'я... Не страшні умови праці, але ж в мої літа, з моїм здоров'ям, вже не по силам рівнятися з кандидатами на швадрон, людьми повними сил, здоров'я і відповідними літами. Найбільш відбиваються на мені тяжка 2-годинна щоденна праця на конях, з них одна на молодому. Втомлений і мокрий по тяжкій і фізичній праці, висиджуєш 5 годин викладів. Тяжко простуджений, з підвищеною температурою ледве ходив, не хотючи пропустити годин викладів. Но бачу, що на довго мене не вистачить – зауважили і товариші мої, що я страшно піддався і хворий – бачу сам – не пізнаю себе. З легенями своїми примушений рахуватись, маючи вже 3 рази тяжке попередження. Моє нещастя, що не вдалося потрапити на курси офіцерів штабових... Вони були б з більш відповідним для мене складом, коротші і з працею більш відповідною для мене. Цього вже не виправить... На швадрон не маю жодного заміру і права, но цього можуть не зрозуміти наші інструктори і бачити в мені також кандидата і ставити на рівні з ними й мені ці ж вимоги. Але ж мені не по силам дорівнювати молодим командирам ескадронів, а честь не дозволить занизити це їм. Вся моя праця в полку од початку і до останнього дня була тяжкою, відповідальною і була оцінена опінією як командира, так і товаришів як найліпша» (САВ. І.380.2.193: 41–42).

Після повернення з курсів майор Юрій Ордановський очолив в полку підготовку офіцерів-резервістів. У липні 1930 р. він одержав пам'ятну полкову відзнаку (САВ. І.380.2.193: 37). Однак ставлення до нього з боку колег, польських офіцерів швидко змінюється на гірше. Причина цього залишається нам невідомою. Про це він лише натякає генералу Володимира Сальському листі від 15 листопада 1930 р. «Гублю добрих, сердечних товаришів цілого полку, котрі цінили і любили мене. Передчував давно, що курси, де був чоловік, котрий ненавидів мене із-за гріхів других наших і до котрого закинула мене недоля, старався всіма силами зіпсути опінію, чого і досягнув» (САВ. І.380.2.193: 33). У розпачі Юрій Ордановський був готовий взагалі залишити службу і «якось бідувати, чекаючи кращих часів і долі» або ж у кращому випадку перевестись до іншої частини, але, за його власними словами, «тяжко... з зіпсутою опінією переводитись до другої частини, бо і там будуть вже наперед настроєні проти мене, що нелегко нам виправляти» (САВ. І.380.2.193: 33). У такій ситуації він просив військового міністра еміграційного уряду УНР посприяти його переводу. В якості нового місця служби для себе він запропонував: 13-й уланський полк у м. Нова Вілейка, де заступником командира тоді був його «добрий приятель по російській кавалерії» (Казимир Плісовський – прим. А.Р.); XVII кавалерійську бригаду у м. Грубешів, якою командував полковник Ханка-Кулеша, попередній командир 3-го полку

шволежерів; III кавалерійську бригаду у м. Вільно, якою командував полковник Маріан Пшевлоцький, котрий добре знав Юрія Ордановського по російській кавалерії (САW. I.380.2.193: 33)⁶.

Однак, польське військове керівництво вирішило перевести майора Юрія Ордановського до 5-го полку Заславських уланів у м. Остроленка. 9 квітня 1931 р. він доповідав генералу Сальському про своє прибуття на нове місце служби. «Перекочував до 5-го полку уланів. Освоївшись і придивившись, можу ствердити, що не є мені тут зле. Пожегнане в 3-у полку шволежерів було надзвичай сердечне зі сторони всіх офіцерів. Командир промовляв цілу годину, так що офіцери говорили потім мені, що тяжко переживали, дивлячись на мене під час промови і відчуваючи, що я переживаю, слухаючи щирість командира. Вночі о 1-й годині, не дивлячись на страшну завію і мою просьбу не проводити мене на двірці, з'явилися трубачі і офіцери. В 5-у полку уланів зустрів командир полку добре і коли відходив, сказав, що в їхньому полку буде мені добре» (САW. I.380.193: 27). У новій частині майор Юрій Ордановський був призначений заступником командира запасного ескадрону (САW. I.300.18.275).

Однак, й в Остроленці український старшина потрапив у прикре і скрутне становище, внаслідок несправедливих звинувачень, інсинуацій та образливих пліток, автором яких був ротмістр Вацлав Мянновський, офіцер до справ мобілізації 5-го уланського полку. Нам невідомо, що послужило причиною конфлікту між двома офіцерами, але, судячи з листів Юрія Ордановського, він зачіпав честь і гідність жінки (як раз у цей час майор одружився з вдовою з трьома дітьми). Врешті, справа вийшла за рамки полку, про неї стало відомо в бригаді та дивізії. За словами Юрія Ордановського, командир дивізії генерал Болеслав Венява-Длугошовський «цілком зрозумів мій жаль і стоїть на ґрунті, що ротмістр Мянновський..., котрий причинив мені і родині стільки прикростей, ображаючи не тільки мене, але ж і полк, іде «до диспозиції Командування Корпусного округу», що рівнозначно з емеретурою. Мій «мельдунек»... о потягненні до суду честі ротмістра Мянновського генерал Венява читав і передав до суду честі штабових старшин» (САW. I.380.2.193: 20). У листопаді 1933 р. командир дивізії звернувся до Персонального бюро Військового міністерства з проханням перевести майора Ордановського до іншої частини. Тим більше він й сам висловив бажання служити подальше від Остроленки, де у великому місті, «де менше людей займаються льотками» (САW. I.380.2.193: 21). Врешті було ухвалено перевести його до 5-го полку кінних стрільців у м. Тарнов.

Неполагоджена судова справа створювала для майора Ордановського прикру ситуацію на новому місці служби. Він не міг, згідно з традицією, скласти офіційні візити всім офіцерам полку, не міг з'являтися в офіцерському товаристві. Все це давало сприятливий ґрунт для підозр та неприхильності. Лише у травні 1934 р. майор Ордановський отримав на руки остаточну ухвалу офіцерського суду честі. Поведінка українського старшини була визнана бездоганною, вся ж провина покладалась на ротмістра Мянновського, якого мали

⁶ Служив з ним в одному 12-му уланському Білгородському полку.

притягнути до відповідальності перед судом честі для молодших офіцерів за те, що «поступив всупереч звичаям товариським, а особливо звичаям пануючим в полку, як одної родини військової» (САW. I.380.2.193: 13). Таким чином, справа була остаточно вирішена.

У 5-у полку кінних стрільців майор Юрій Ордановський спершу був призначений командиром кінного дивізіону у м. Дембіца. Крім того, він виконував обов'язки полкового квартирмейстера (САW. I.300.18.278). Про свою службу на новому місці він доповідав генералу Сальському: «Жию добре зі старшинами... Праці має страшно багато, але вив'язуюсь з неї». Однак, пережите велике нервово потрясіння у дуже делікатній справі очевидно негативно вплинуло на ставлення майора Ордановського до військової служби. Командир полку характеризував його як тихого і чесного, але безпорадного і безініціативного офіцера, котрий боїться відповідальності; постійно просив начальство перевести його на адміністративно-господарчу посаду. Негативні перемини у ставленні до себе відчув й сам Юрій Ордановський. Про це 5 грудня 1935 р. він писав генералу Сальському, однак пояснював все знову інтригами проти нього, що тягнуться ще з попереднього місця служби. «Від місяця вичуваю зі сторони командира якусь ворожість і неприхильність. Приписати це службі не можу, бо здаю собі ясно справу зі свого положення в чужоземному війську і стараюся якнайліпше виказати себе в своїй праці. Пам'ятаю відношення першого командира шволжерів, котрий сьогодні і є командир бригади – він в свій час на зібранні офіцерів ставив мене за зразок пильності і акуратності в службі. Так само командир уланів, у котрого мав якнайліпшу опінію і котрий разом з командиром бригади зробив все можливе в моїй тяжкій ситуації – будучи цілком на моєму боці ... В цьому полку на останніх маневрах, маючи так відповідальну посаду квартирмейстера полку, справлявся з покладеними на мене обов'язками добре. Жодних причіпок і непорозумінь не було. Позостає шукати в зміні відношення знову бабу. Маючи сердечних приятельок в полку жінка довідалась, що так воно і є. Не можу тут писати цілого перебігу, одне подаю, що жінка одного поручика, перенесеного ще перед нами з того ж самого полку не з власної волі, за компромітуюче провадження дружини, отримувала листи від своєї приятельки, чоловік котрої програв зі мною справу і ця попереджувала о нашим приїзді. Будучи близькою особою командира, цей поручик з жінкою своєю підточували і шкодили як тільки могли. Гадав, що по постанові суду честі все буде гаразд – однак помилився» (САW. I.380.2.193: 7–8). За таких умов, майор Юрій Ордановський не займав в полку жодної посади на постійній основі. Офіційно він перебував у розпорядженні командира, який використовував його час від часу для виконання різноманітних другорядних доручень, передусім, господарського та фінансового характеру. Наприклад, у 1937 р. він очолював вартові та робочі підрозділи полку (САW. I.300.18.278). Певною розрадою у важкій ситуації в цей час стала для нього заслужена українська нагорода – «Хрест Симона Петлюри» (№ 179), кавалером якого він став одним із перших (Тинченко, 2011: 294).

За таких складних обставин Юрій Ордановський вже вкотре клопотав про

перехід до іншої частини. У середині листопада 1938 р. він просив генерала Сальського посприяти переводу з кавалерії до бронетанкових військ. Звертаючись з цього приводу до військового міністра еміграційного уряду УНР він писав: «Це новітня могутня зброя, потрібна нашій армії, дуже цікавить мене. Хочу пізнати її ближче» (СAW.I.380.2.193: 3). Генерал Сальський підтримав таку ініціативу, але до початку Другої світової війни реалізувати її не встиг.

У вересні 1939 р. майор Ордановський брав участь боях проти німецьких військ, які напали на Польщі. Після Другої світової війни разом з родиною він опинився у Вюртемберзі, в американській зоні окупації Західної Німеччини. Перебував у таборах для переміщених осіб у мм. Штутгарт і Людвігсбург (AA ITS, Postwar Card File, docID 68475835–68475838).

Наприкінці травня 1949 р. Юрій Ордановський з родиною емігрував до Канади (AA ITS, Passenger Lists, docID 81714163). Варто відзначити що для полегшення процедури виїзду він у документах на 10 років зменшив свій вік, а також вказав, що є поляком за національністю та католиком за віросповіданням (AA ITS, Postwar Card File, docID 68475835–68475838). Проте це була не була національна зрада, а лише невелика бюрократична «хитрість».

Прибувши до Канади, Юрій Ордановський оселився в Монреалі, де очолював 1-шу станицю Союзу бувших українських вояків. Через деякий час він переїхав до США. Мешкав у м. Помона поблизу Лос-Анджелесу в Каліфорнії. Підтримував сталий контакт з центральними органами української політичної еміграції. Свідченням цього стали кілька рішень Уряду УНР в екзилі, зокрема про підвищення в ранг полковника (у жовтні 1961 р.) та нагородження «Відзнакою Воєнний Хрест» (у лютому 1964 р.) (ЦДАВО. Ф. 5235. Оп. 1. Спр. 1584. Арк. 26). Помер Юрій Ордановський 29 жовтня 1974 р. у м. Помона. Похований на місцевому католицькому цвинтарі Святого Хреста (Find a Grave).

Висновки. Життєвий і військовий шлях майора Юрія Ордановського є показовим прикладом долі українського старшини першої половини ХХ ст., чия біографія відображає складні процеси трансформації імперського офіцерського корпусу в національне військове середовище доби визвольних змагань. Його служба в Російській імператорській армії, участь у Першій світовій війні, а згодом активна роль в українізації військових частин і боротьбі за незалежність України засвідчують послідовну еволюцію від імперського офіцера до свідомого українського військовика.

Встановлено, що Юрій Ордановський брав активну участь у формуванні та бойовій діяльності підрозділів Армії УНР, зокрема у складі кінних частин і повстанських загонів. Його служба в Дієвій Армії УНР, участь у бойових діях проти більшовицьких військ, а також нагородження Орденом Залізного хреста свідчать про вагомий внесок у національно-визвольну боротьбу. Водночас інтернування та подальше перебування в еміграції відображають загальну долю значної частини українського старшинства після поразки державницьких змагань.

Окремий етап його життя – служба у Війську Польському – демонструє

складність інтеграції українських старшин до іноземних військових структур. Попри професійний досвід, бойові заслуги та позитивні характеристики з боку окремих командирів, Юрій Ордановський неодноразово стикався з моральним тиском, службовими конфліктами та необхідністю відстоювати власну честь і гідність у чужому середовищі. Це дозволяє зробити ширший висновок про неоднозначне становище українських офіцерів у міжвоєнних збройних силах Польщі.

Подальша еміграція до Німеччини, а згодом до Канади та США, а також збереження зв'язків із Урядом УНР в екзилі й підвищення у званні до полковника засвідчують його незмінну приналежність до української військово-політичної традиції. Таким чином, постать Юрія Ордановського уособлює тяглість української військової ідеї в умовах бездержавності та розпорошення еміграції.

Отже, проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що біографія Юрія Ордановського є цінним джерелом для вивчення історії Армії УНР, українського повстанського руху, міжвоєнної військової еміграції та процесів адаптації українських старшин у чужоземних арміях. Вона доповнює уявлення про персональний вимір визвольної боротьби та поглиблює розуміння ролі окремої особистості в історичних подіях переломної доби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Варшава, 1896 – Адрес-календарь г. Варшавы на 1896 год. Варшава, 1896. 512 с.
Варшава, 1903 – Адрес-календарь г. Варшавы на 1903 год. Варшава, 1903. 872 с.
Давидюк, 2021 – Давидюк Р. Трудова колонія інтернованих Армії УНР у Бабині. *Реабілітовані історією. Рівненська область*. Кн. 10. Рівне-Житомир, 2021. С. 9–20.
Давидюк, 2023 – Давидюк Р. В інтер'єрі міжвоєнної Волині: біограми політичних емігрантів-учасників української революції. Рівне-Львів, 2023. 284 с.
ДАПО – Державний архів Полтавської області.
ДАСО – Державний архів Сумської області.
Список полковникам, 1889 – Список полковникам по старшинству. Составлен по 1 мая 1889. СПб, 1889. 767 с.
Телеграмма, 1905 – Телеграмма. Варшава. 20-го августа. Русский инвалид. Военная газета. 1905. № 179. С. 5.
Тинченко, 2007 – Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1. К., 2007. 536 с.
Тинченко, 2011 – Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 2. К., 2011. 424 с.
ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України.
AA ITS – Arolsen Archives, Interantional Tracing Service Digital Archive.
CAW – Centralne Archiwum Wojskowe.
Find a Grave – Он-лайн база даних «Find a Grave». URL: www.findagrave.com/memorial/236141525/jerzy-ordanowski
Mikulicz, 1971 – Mikulicz S. Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej. Warszawa, 1971. 313 s.
Shandruk, 1959 – Shandruk P. Arms of Valor. New York, 1959. 320 p.

REFERENCES

- Varshava, 1896 – Adres-kalendar g.Varshavy na 1896 god. [Address calendar of the city of Warsaw for the year 1896]. Varshava, 1896. 512 s. [in Russian].
Varshava, 1903 – Adres-kalendar g. Varshavy na 1903 god. [Address calendar of the city of Warsaw for the year 1903]. Varshava, 1903. 872 s. [in Russian].
Davydiuk, 2021 – Davydiuk R. Trudova kolonia internovanykh Armii UNR u Babyni [Labor colony of internees of the Ukrainian People's Republic Army in Babyn]. *Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast*. Vol. 10. Rivne-Zhytomyr, 2021. S. 9–20. [in Ukrainian].
Davydiuk, 2023 – Davydiuk R. V interieri mizhvoiennoi Volyni: biograme politychnykh emihrantiv-uchasnykiv ukrainskoi revoliutsii [In the interior of interwar Volhynia: biographies of political emigrants-participants of the Ukrainian revolution]. Rivne-Lviv, 2023. 284 s. [in Ukrainian].

- DAPO – Derzhavnyi arkhiv Poltavskoi oblasti [State Archives of Poltava Region] [in Russian].
- DASO – Derzhavnyi arkhiv Sumskoi oblasti [State Archives of Sumy Region] [in Russian].
- Spisok polkovnikam, 1889 – Spisok polkovnikam po starshinstvu po 1 maia 1889 [List of colonels by seniority as of May 1, 1889]. Sankt-Peterburg, 1889. 767 s. [in Russian].
- Telegramma, 1905 – Telegramma. Varshava. 20-go avgusta [Telegram. Warsaw. August 20th] *Russkii invalid. Voennaia gazeta*. 1905. № 179. S. 5 [in Russian].
- Tynchenko, 2007 – Tynchenko Ya. Ofitserskii korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (1917–1921) [Officer corps of the army of the Ukrainian People's Republic (1917–1921)]. Vol. 1. Kyiv, 2007. 536 s. [in Ukrainian].
- Tynchenko, 2011 – Tynchenko Ya. Ofitserskii korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (1917–1921) [Officer corps of the army of the Ukrainian People's Republic (1917–1921)]. Vol. 2. Kyiv, 2011. 424 s. [in Ukrainian].
- TsDAVO – Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy [Central State Archives of the Higher Authorities and Administration of Ukraine] [in Ukrainian].
- AA ITS – Arolsen Archives, Interantional Tracing Service Digital Archive [in English].
- CAW – Centralne Archiwum Wojskowe [Central Military Archives] [in Ukrainian].
- Find a Grave – Online data base «Find a Grave». URL : www.findagrave.com/memorial/236141525/jerzy-ordanowski [in English].
- Mikulicz, 1971 – Mikulicz S. Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej [Prometheism in the politics of the Second Polish Republic]. Warszawa, 1971. 313 s. [in Polish].
- Shandruk, 1959 – Shandruk P. Arms of Valor. New York, 1959. 320 s. [in English].

Перше надходження – 28.02.2026

Прийнято до друку – 16.03.2026

Оприлюднено на сайті – 06.05.2026

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358573

УДК 94 (477.46) «1917/1921» (075.8)

Василь МЕЛЬНИЧЕНКО,
orcid.org/0000-0002-5720-4229
кандидат історичних наук, професор,
професор кафедри історії та права
Черкаського державного
технологічного університету
(Черкаси, Україна)
krz_crk@ukr.net

СЕЛЯНСЬКЕ ПИТАННЯ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ВІЛЬНА УКРАЇНА» (1917 р.)

Комплексно аналізується висвітлення на сторінках газети «Вільна Україна» селянського питання у контексті суспільно-політичної ситуації 1917 р. Особлива увага акцентована на участі селян у розв'язанні питання власності на землю, виробленні положень законодавчого регулювання користування нею. На конкретних прикладах культурно-просвітницьких подій на селі простежуються процеси формування національної свідомості українського селянства.

У статті з'ясовуються жанрово-тематичні особливості та зміст матеріалів часопису, у яких розкривається плюралізм тогочасних поглядів на розв'язання актуальних проблем сільського життя. Зазначається, що газета систематично інформувала читацьку аудиторію про заходи загальноукраїнського, регіонального та місцевого рівнів, на яких розглядалося селянське питання.

Зроблено висновок, що газета «Вільна Україна» займала активну позицію щодо відродження української державності і культури. З огляду на широку тематичну палітру і публікацію інформації з різних регіонів, газета набула загальноукраїнського значення.

Ключові слова: *періодична преса, революція, земельна власність, рубрика, селянство.*